

Ami maradt...

Azt hitte, már mindent megírt arról a világról, mely az idő múlásával egyre távolabb sodródott tőle, de ott kísértett mégis élete váratlan fordulóiban, akár a szirének hangja a görög hős bolyongásában. Enciklopedikus gonddal vette számba, s körmölte füzetébe falun töltött gyerekkora minden fontos eseményét. Abból indult ki, hogy különös kegyeltje a sorsnak, mert bár inkább csak szemlélőként, mint részeseként, de benne élhetett, nyaranta és más szakában is az évnek, egy olyan világban, melynek törvényeit, szokásrendjét még több százados hagyományok igazgatták. Később, ritkuló hazalátogatásai során megrökönyödve tapasztalta, milyen rövid idő alatt kezdenek tünedezni azok a pallók, melyek oly zavartalan átjárást biztosítottak korábban városi élete és a maga mögött hagyott falu között. Az első fájdalmas ütést a tehének lassú, nagyapja súlyosodó betegségével végleges elkerülése jelentette az istállóból. Sorsukat sejtve, beletörődően álltak a kora reggeli szürkületben ezek a rendíthetetlen nyugalmú, szeretni való jószágok, indulva a felvásárló mázsálójához, hogy többé soha, soha vissza ne térjenek. Egyedül a járom maradt meg utánuk mementóként az istálló falán.

Eltűnt a vízimalom, melynek szerkezetében, kattogó kerekeinek mozgásában, a mozgást átvivő szíjak surrogásában annyiszor gyönyörködött, amikor őrlésre vitte a búzát testvéreivel a nyikorgó talicskán. Később az Imre-napi búcsú forgatagában hallotta az egyik parasztembertől. – Nem kellett volna annak a malomnak semmi, csak tíz kiló zsír, ugyanennyi olaj a csapágyakra meg egy kis odafigyelés. Még ma is állna.

A kéz kurta legyintésébe sűrítve ott volt az idős férfi minden ítélete. Felszámolták a vasutat, a síneket talpfástól felszedték, mára már csak egy hosszan kígyózó földmaradvány, egy keskeny füves sánc árulkodik a valamikori töltésről. A temetősonon, ahol a kovácsműhely állt, hova csak ritkán, mindig hatalmas várakozással lépett be, mintha a vízbe mártott izzó patkók gőzoszlopában a kor-

mos falak is elillantak volna; Árpád-kori templomromként magasodott íves bejárata sokáig, míg az enyészet semmivé tette azt is.

- De hát, hová lettek a Répce hídjáról a tehenes szekerek?

Vannak kérdések, melyeket időről időre minden változtatás nélkül újrafo-galmaz az ember. Ilyen volt ez is, melyet a fiú még egyetemistaként tett fel kollégiumi szobatársainak egy éjszakába nyúló beszélgetés során. Szeme előtt bármikor előhívhatóan megjelentek a határból lomhán beúszó szekerek, jól megrakott, gondosan lenyomtatott terheikkel, kettő-három is egyszerre. Az első csoportokat újabbak követték, sokan voltak, esemény számba ment a vonulásuk. Fent, ágsúroló magasságban a szalmára vagy lucernára vetett pokrócon asszo-nyok, gyerekek ültek, elől a gazda ostora szíjával épp csak érintette az állatok hátát. Fenségesen jöttek a tehenek, meg-megemelve és lecsapva szarvas fejüket a járom négyszögében, méltósággal poroszkáltak el a házak előtt.

- Elfogytak - adta meg a választ akkor önmagának, és keserűen gondolt arra, hogy ez az életében megélt változás végérvényes, kozmikus jelentőségű, soha más, utána jövő nemzedék ezzel a képpel már nem fog találkozni. A napsütés-ben aranyló országutakról elfogytak a szekerek. Lecsukta a szemét, és most már hangokat is hallott, az egymást köszöntő parasztagdák hangját, az úszó boglyák tetejéről leszóló cserfes női hangokat, ahogy csivitelő fecskéként szapora sza-vakkal üdvözölték a kapuban állókat, kicserélve a fontosabb tudnivalókat.

Idill volt ez a környezet? Annak, aki beleszületett, s végig benne maradt, nyilván nem, vagy nem csak az, utóbb erről is szerzett ismereteket, de a fiú úgy közeledett hozzá, ahogy ez a világ első pillanatától, szinte eszmélésétől befo-gadta, mély szeretet kötötte minden emberéhez.

Cédrus elbődült az istállóban, és utána jó tanítványként a többi tehen: a vörös Kicsiny, Kis és Nagy Zsemle, végül Fickó. Így is álltak koruk szerint a jászol előtt. Először a sárga, csontos hátú Cédrus fogja elhagyni ezt a bizalmas közös-séget, aztán követi őt Kis és Nagy Zsemle, végül a virgonc Fickó. Kicsiny marad meg legtovább a háznál, ő húzza a szomszéd kölcsönként szimentálijával éveket a szekeret ki a határba. Ekkor már nagyapja nagybeteg, érszükületes lábát alig bírja felemelni a hámfáig, a lócsbe kapaszkodik mind a két kezével, összeszo-rított szájjal helyezkedik el az ülésdeszkán. De megy a határba. A tehenek háztól való elkerülése minden esetben valami jelentősebb eseményhez, a család életét érintő tragédiához kötődött. Kis és Nagy Zsemletől akkor váltak meg kényszer-űen a nagyszülők, amikor a Répce kiöntött, iszapos vizét felküldte egészen a kertek aljáig, csak a pajta deszkáinál állt meg. Ott aztán megmakacsolta ma-gát, és nem tágított addig, amíg sárga hordalékos leve ki nem mosta, össze nem rongálta a tartóoszlopokat. A hatalmas épület egyetlen éjszaka megadta magát. Még sikerült kimenteni belőle az értékesebb holmit, de a tetőszerkezet megrop-panásával, a sarokoszlopok kifordulásával az egész épület használhatatlanná vált. Ekkor kellett eladni a két tehenet.

Az árvíz azt a helyet roppantotta össze, mely a malom és a kovácsműhely mellett az egyik legtöbb látványosságot tartogatta egy gyerek számára. A pajta

évekig érintetlenül hevert a feledés porától fedetten emlékezetében, míg egy katedrális belső terében járva, már felnőtt fejjel, egy hirtelen érzéstől sújtva be nem zuhant a padsorok egyikébe. Nem az elé táruló szépség fogta meg, az is természetesen, de sokkal inkább az évtizedek mélyéből felszakadt emlék láncolta a pad üléséhez. Ugyanazt érezte, mint gyerekkorában a pajtában tett látogatásai során: szentélybe lépett be. A katedrális csúcsíves ablakából ömlő rézsütosan érkező fény, a pajta öreg deszkáinak rései közt betűző fénysávokat idézte emlékezetébe, a pászmákban szállongó, csillámló milliónyi porszemcséket. Lenyűgözőnek találta méreteiben a faépítményt, elérhetetlen magasságban a cserepeket tartó ácsszerkezetet. Ha jól visszagondolt, nem is maradt el belső terének arányaival a falu templomától, hol nagyszüleivel és testvéreivel a vásárnap délelőtti szentmiséken szorongott a tömegben. Felkaszalva két-három szekérenyi boglya kényelmesen elért sarkaiban, a legalkalmasabb búvóhelyet nyújtva a rabló-pandúros bújócskának. Itt a pajtában kapott helyet a szekér, annak minden cserélhető alkatrésze; a szekéroidal, a kocsiderék deszkái, a saroglya, ide tolták be használat után az ekét, a boronát, a kézzel hajtható pelyvatisztítót. A keresztgerendákon a gereblyék különféle nemei között, kampósbotra akasztva függött a gyerekfantáziát felgyújtó fogazott élű vidravas.

Ugyanaz az ár a szomszéd pajtáját is elvitte. A két pajta oldalfala között talán másfél méter lehetett a távolság, s ezen a mohos deszkákkal övezett természetes folyosón lehetett kijutni a kertek alján keresztül a Répce partjáig. A pajták közötti folyosó a legmelegebb hőségben is kellemesen hűvös volt, rajta közlekedni meztelen felsőtesttel és lábszárral egyáltalán nem tartozott a veszélytelen vállalkozások közé, mert az ösvény alján óriási lapulevelek, páfrányok vegetációjában temérdek csalán ringatta mélyzöld levelét. Az átjárás, éppen ezért, főleg ha fürdőruhában volt az illető, hasonlított a vesszőfutáshoz, Szent Sebestyén nyíl okozta sebei sem sajnóhattak annyira, mint a mérges csalán csípései.

A falu arculatának változása szakaszosan, darabokban történt, s ez még fájdalmasabb volt, mintha varázsütésre, máról holnapra megszüntették volna a régit. Legelőször a malom lapátkereke s a belső gépalkatrészek kerültek társzekerekre. Kifosztottan, elgazosodottan állt az üres épület a folyó partján nagyon sokáig, aztán persze lebontották, széthordták a falait, még mindig hagyva belőle egy részt a múltból, a zsiliprendszert. Évekig ez a megmaradt, ez a rozsdás vassínek közé szorított három zsilipajtó jelentette az elvesztett édent; leeresztett állapotukban a mögéjük torlódott víz a fürdés kiapadhatatlan lehetőségé volt.

Jóllehet ez a lépésekben történő felszámolás csak így utólagosan tűnt lassúnak, valójában gyors volt, igen gyors. Nem kellett hozzá néhány év, s a Répce hídján lecsorgó tehenes szekerekből jó, ha kettő végigzörgött naponta a házak mentén. A gazda életkorával, egészségével is összefüggtek ezek a változások. Ahogy fogyott az erő a szívós szervezetben, úgy szorult háttérbe a mezei és ház körüli munka. A fiú emlékezetében kitörölhetetlen élességgel megmarad a kép: a vörös Kicsiny utolsó széttekintése az elárvult udvaron, az út, ahogy nagyany-

jával szótlanul viszik kötélzáron a faluvégi mázsálóházhoz. Ugyanígy emlékezik nagyapja elnémulására, aki a ház előtt ül azon a délelőttön, állni már nemigen tud, és várja a teherautót, hogy a leláncolt állatok közt megláthassa az ő tehenét.

Ahogy múltak az évek, egyre erősebb kötődéssel gondolt erre a falura, előfordult, hogy napjában többször is. Jól tudta, miért szalad vissza falun töltött gyerekkora emlékeihez. Az izgalomért, mely a világra való rácsodálkozás nem szűnő áramában a legmaradandóbb nyomokat hagyta benne, s melyekre nagy szüksége volt, amikor később, jóval később fakultan és fáradtan erőt akart méríteni belőlük.

